

او توضیح می‌دهد: «وقتی که چندسال پیش کف‌سازی راسته اصلی بازار انجام می‌شد، در فواصل معینی، یک سری شیرهای هیدراته نصب کردند تا در مواقع آتش‌سوزی از آنها استفاده کنند. اما در این زمینه، خودبازاریان باید کمک کنند و کپسول‌های آتش‌نشانی را متناسب با نیازی که واحد صنفی‌شان دارد، در مغازه‌ها قرار بدهند. بازاریک سازه‌خشتی است و اگر نیاز به آتش‌نشانی باشد، حجم زیاد آب موجب تخریب جدی آن خواهد شد.» شفیعی با تأکید دوباره بر اینکه در راسته اصلی بازار سیم‌کشی برق مغازه‌ها هم مشکل‌چندانی ندارد و با بیان اینکه مغازه‌داران کنتورهای برق‌شان را تعویض کرده‌اند، این را هم تأیید می‌کند که «داخل برخی مغازه‌ها» ممکن است سیم‌کشی مشکل داشته‌باشد.

او معتقد است که اتاق اصناف و اتحادیه‌ها وقتی برای مغازه‌ها پروانه کسب صادر می‌کنند باید این مسائل ایمنی را هم مدنظر قرار دهند تا مشکل حل شود. او نایمن بودن کاروانسراهایی را که تبدیل به انبار شده‌اند، مورد تأکید قرار می‌دهد و البته نظارت بر آن را هم وظیفه اتاق اصناف می‌داند: «کاروانسراهای بازار دست مغازه‌داران و اصناف است. اتاق اصناف باید به این انبارداری غیر اصولی توجه کند. البته ما هم تذکرات و اخطارهای لازم را داده‌ایم ولی اتاق اصناف می‌تواند نقش مهم‌تری داشته‌باشد.»

در همین حال، آتش‌نشانی و میراث‌فرهنگی در حالی بار بار بر دوش اتاق اصناف می‌گذارند که یوسف جعفری، رئیس اتاق اصناف کرمان، به «شهرود» می‌گوید: «اتحادیه‌ها برای صدور پروانه بر اساس چارچوب قانونی‌ای اقدام می‌کنند که به آنها تکلیف شده است؛ مواردی از جمله شرایط انتظامی، فنی، بهداشتی و... را باید بررسی و تأیید کنند ولی بررسی موضوعی با عنوان ایمنی به اتحادیه‌ها واگذار نشده است.»

او این کار را وظیفه شهرداری می‌داند: «اگر یادتان باشد در باره پلاسکو هم اعلام شد که مسئولیت اصلی با شهرداری تهران است.»

رئیس اتاق اصناف کرمان نیز نگرانی از نایمن بودن بازار در برابر آتش‌سوزی را دارد و یادآوری می‌کند: دسترسی به فضای داخلی این مجموعه در زمان حادثه کار سختی است. او در عین حال تأکید می‌کند شهرداری کرمان باید فکری برای این وضع کند.

جعفری در ارتباط با انبارهایی که داخل کاروانسراها شکل گرفته هم وظیفه‌ای را متوجه اتاق اصناف و اتحادیه‌ها نمی‌داند و می‌گوید کاروانسراها زیر نظر میراث‌فرهنگی هستند و وظیفه میراث است که به‌وضع‌شان رسیدگی کند.

اداره کار استان کرمان: مادر مورد حریق واحد ما مسئولیتی نداردیم

طبق ماده ۸۵ قانون کار، «این نامه پیشگیری و مبارزه با آتش‌سوزی در کارگاه‌ها در سال ۱۳۹۱ از سوی وزیر وقت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ابلاغ شده است. هدف از این آیین‌نامه پیشگیری و مبارزه با آتش‌سوزی در کارگاه‌ها و جلوگیری از خسارات جانی و مالی و تأمین ایمنی و حفاظت از نیروی انسانی و منابع مادی در کارگاه‌های مشمول قانون کار است.

مریم آیشاهی، مدیر روابط کار اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمان اما در این باره به «شهرود» می‌گوید این دستگاه هم وظیفه‌ای در برابر ایمنی بازار تاریخی ندارد: «ما در مورد حریق این واحدها اصلا مسئولیتی نداریم و مسئولیت با اتاق اصناف و سازمان آتش‌نشانی است.» او توضیح می‌دهد که اداره کار تنها در برابر واحدهایی وظیفه دارد که مجوزشان را صادر کرده باشد: «قبلا واحدهای صنفی از اداره کار مجوز می‌گرفتند ولی چند سال است که این اتفاق نمی‌افتد و هیچ واحد صنفی از ما مجوز نمی‌گیرد که ما بتوانیم نظارت کنیم و اساسا اطلاعی از این واحدها نداریم.» او با اشاره به اینکه تعداد واحدها زیاد است، اضافه می‌کند: «با این حال ما بر واحدهای صنفی تولیدی نظارت‌هایی داریم. بخشی از مشکل بازار کرمان اما مربوط به دیوی اجناس است که به وسیله واحدهایی که توزیع هستند صورت می‌گیرد و مشکلی نیست که حل آن در حوزه اختیارات ما باشد. هیچ‌گاه هم اصناف از ما استعلامی نگرفته‌اند که ما بتوانیم درباره ایمنی آن واحدها اظهار نظر کنیم. این بررسی ایمنی باید در بدو صدور پروانه انجام شود که متأسفانه انجام نمی‌شود.» او در پاسخ به «شهرود» درباره تکالیفی که ماده‌۸۵ فصل چهارم قانون کار برعهده این نهاد گذاشته است، می‌گوید: «این ماده به ایمنی در واحدهای تولیدی اختصاص دارد و در این زمینه اداره کار برای واحدهای تولیدی و صنعتی فعالیت‌های گسترده‌ای از آموزش کارگران و کارفرمایان تا زبانی ریسک و تأیید صلاحیت مسئولان ایمنی و... را انجام می‌دهد. اصناف هم اگر مایل باشند می‌توانیم با هم در این زمینه همکاری کنیم.»

در حالی هریک از نهادهای مسئول و مرتبط‌توب ایمن‌سازی بازار را در میدان دیگری می‌اندازند که نایمن‌بودن بازار در برابر آتش دغدغه مشترک اکثریت بازاریان کرمان است. کافی است وارد مغازه‌ای شوید و از آتش بگویید. نگرانی موج می‌زند. سیم‌های برق درهم‌تنیده‌ای که در جای جای بازار هم می‌توان آن را دید، دلهره‌آور است.

بازار کرمان ورودی‌های متعددی از خیابان‌های اطراف دارد. یکی از ورودی‌های آن سمت شمال‌واز سردر بازار حاج آقا علی است که بیشتر مغازه‌های آن طلا فروشی است. سردر یک کاروانسار در میانه‌های این مسیر پیداست که فقط یک دالان کوتاه به آن وصل است و ادامه‌ای ندارد. ادامه آن یک زمین خالی و خاکی است. گونی‌های سفیدی پراز پنبه این سو و آن سوی این فضای محدود گذاشته شده و کارگران پنبه‌زنی می‌کنند و پنبه می‌فروشد. تابلویی کنار این سردر چشم را می‌گیرد: «کاروانسرای جیرا» آن زمین خالی و خاکی، روزگاری کاروانسرای بود که در جدال آب و آتش به مرگ رسید.

گزارش «شهرود» از وضع ایمنی بازار تاریخی کرمان در برابر آتش‌سوزی

یک جرقه تا بحران

📌 **(اسما پورزنگی‌آبادی در گوشه‌ای از مجموعه در هم تنیده بازار تاریخی شهر**

کرمان که آن را بی‌برگرد نگین این شهر می‌خوانند، سالیان درازی است که آواری از یک کاروانسرای تاریخی برجای مانده است. کاروانسرایی تاریخی با قدمت قاجاری و به‌نام «جر» که از همه شکوه و ابهت گذشته آن، تنها سردری و درگاهی مانده است. مردادماه‌سال ۸۹ دو کارگر در محوطه این کاروانسرا که به‌عنوان انبار پشم و پنبه مورد استفاده بود در حال کار با دستگاه پنبه‌زنی بودند که برق دستگاه اتصال‌ی کرد و در چشم بر هم زدنی، آتش به‌پا شد. مدیرعامل وقت سازمان آتش‌نشانی آن زمان گفته بود: «کارگران توان خاموش کردن آتش را نداشتند و پس از اینکه آتش گسترش یافت، چندین دقیقه را صرف اطلاع‌رسانی به دیگر افراد کرده بودند و در این دقایق آتش به مرحله‌ای رسیده بود که مردم نمی‌توانستند آن را کنترل کنند.» این آتش، آن قدر شعله کشید که وقتی آتش‌نشانان رسیدند هم نتوانستند با آب، مهارش کنند. فرماندهان عملیات آتش‌نشانی جرمی گویند در آن حادثه اگر فرمان ورود لودرها به این محدوده از بازار صادر نکرده بودیم، معلوم نبود آتش تا جایی رفت.

فرمان‌روز چه می‌لودرهایه جان «جر» فقط تماشا می‌کردیم. یک‌دفعه دیدیم لودرها وارد شدند... ناگهان از جایش برمی‌خیزد و از مغازه بیرون می‌آید و نگاهی به جنازه جرمی اندازد و با نگرانی می‌گوید: «۹ سال گذشته ولی این کاروانسرا همین جوری افتاده این گوشه. حالا فکر می‌کنید خطر از سر بازار رفع شده؟ نشده.» و تکرار می‌کند به نگرانی: «نشده. هر لحظه امکان داره آتش دیگه‌ای به‌پا بشه. من سی‌سال توی این بازار کار می‌کنم و همیشه نگران آتش‌سوزی‌های این چنینی توی بازار بودم. بروید سیم‌کشی‌های برق مغازه‌ها رو ببینید. خدانیاره روزی رو که در راسته اصلی بازار آتشی به‌پا بشه. خدانیاره اون روز رو.» و تکرار می‌کند: «خدانیاره اون روز رو.»

آتش‌نشانی: پشتوانه قضائی برای برخورد با واحدهای نایمن نداریم

آوارهای جرو خاطره آن آتش‌سوزی مهیب، همچنان آن گوشه از مجموعه بازار مانده و احمدی درست می‌گوید که هنوز هم، خطر آتش‌سوزی از سرباین بازار دور نشده است. از ویژگی‌های بازار کرمان، در هم تنیدگی همه عناصر آن است به‌گونه‌ای که آن را به‌شکل یک مجموعه نسبتاً بزرگ در آورده است. در این مجموعه که از یک راسته اصلی و تعدادی راسته فرعی تشکیل شده است، حدود ۶۰ مغازه وجود دارد. بازار کرمان در ساعات زیادی از روز مملو از جمعیت است.

علاوه بر اینکه سیم‌کشی برق مغازه‌ها به‌گفته خود حتی مسئولان، استاندارد کافی را ندارد و خطر آفرین است، در این مجموعه تاریخی، تعدادی کاروانسرای نیمه‌متروکه وجود دارد که بیشتر به محلی برای انبار کردن اجناس و بیشتر هم پشم و پنبه تبدیل شده و فقط جرقه‌ای کافی است تا آتشی به‌پا شود.

سعید حاج‌مرد علی، یکی از دوهیات‌امانی راسته بازار ارگ تاحمام گنجعلی خان هم از وضع سیم‌کشی برق داخل مغازه‌های بازار نگران است: «سیم‌کشی برق اکثر مغازه‌های بازار مربوط به ۴۰، ۵۰سال قبل است مگر موارد معدودی که در مغازه‌ای بازسازی و تعمیراتی صورت گرفته و سیم‌کشی برق هم اصلاح شده‌باشد. با وضع اقتصادی اکنون

و در شرایطی که بازاریان در تأمین اجاره مغازه و دخل و خرج‌شان هم مانده‌اند کسی به فکر اصلاح سیم‌کشی برق مغازه‌اش نیست. بخوانند هم این کار را انجام دهند با قیمت‌هایی که لوازم الکتریکی دارد توان آن را ندارند. در کل بازار کرمان تعداد مغازه‌هایی که کپسول آتش‌نشانی داشته باشند شاید به انگشتان یک دست هم نرسد.» او می‌گوید: «هزینه خرید این کپسول‌ها زیاد است و کسی هم با این رکودی که در بازار وجود دارد رغبتی حتی برای فکر کردن به این مسائل ندارد.»

شرایط ناایمن این بازار، مدیرعامل سازمان آتش‌نشانی شهرداری کرمان را هم سخت نگران کرده است. رضا میرزایی که سه‌ماهی است این مسئولیت را برعهده دارد، در این مدت همواره نسبت به وضع بازار هشدار داده است و اکنون به «شهرود» می‌گوید اگر حادثه‌ای رخ دهد، به دلیل ساختاری که بازار دارد، امکان دسترسی آسان و سریع به محل حادثه وجود ندارد. هیچ‌کدام از مغازه‌ها هم سیستم‌اعلام حریق و اطفا‌ی حریق ندارند. از همه مهم‌تر اینکه بازار، یک بنای تاریخی است و به دلیل نوع مصالحی که در آن به‌کار رفته، اگر در آن حریق رخ دهد، نمی‌توانیم زیاد آب روی آتش بریزیم چون خود این آب ممکن است باعث تخریب گسترده در بازار شود. در ساعات روز، بازار شلوغ است و مردم در رفت‌وآمد هستند، حتی اگر خودروی سبک آتش‌نشانی بتواند از یکی از ورودی‌ها عبور کند، حضور جمعیت مانع حرکت سریع می‌شود. او با این توضیحات، یادآوری می‌کند که خاموش‌کردن آتش در بازار خیلی کار دشواری است.

میرزایی، رسیدگی به این بازار نایمن را در برابر آتش وظیفه میراث‌فرهنگی و اتاق اصناف می‌داند: «مغازه‌های بازار هیچ‌کدام ایمنی را رعایت نمی‌کنند. خوشبختانه در بازار کرمان گازکشی و جود ندارد، ولی اتصالی برق به دلیل سیم‌کشی نامناسبی که مغازه‌ها دارند خیلی محتمل است. دلیل اکثر آتش‌سوزی‌هایی که در بازارهای تاریخی در کشور رخ می‌دهد هم همین اتصالی برق بوده است. ما می‌توانیم بازدید کنیم و مشکلات را به صاحبان مغازه‌ها بگوییم ولی در اصل، خودمالکان باید نکات ایمنی را با دقت زیادی مورد توجه قرار دهند و اتاق اصناف هم باید حساسیت بیشتری نسبت به بازار داشته‌باشد. همچنین میراث‌فرهنگی که وقتی یک میخ در بازار می‌خواهد روی دیوار بکوبید، می‌آید جلوی کار را می‌گیرد، باید این دغدغه را نیز داشته‌باشد که ایمنی بازار تأمین باشد.»

او در جریان پاسخ به این پرسش که شما به‌عنوان آتش‌نشانی چه وظیفه‌ای برای پیشگیری از حادثه در بازار برای خودتان قائل هستید، از چالش دیگری هم پرده برمی‌دارد: «ما ابزار قانونی و پشتوانه قضائی برای برخورد با کسانی که واحد صنفی آنها مشکل ایمنی دارد در اختیار نداریم. در نهایت می‌توانیم اخطار بدهیم که این اقدام را انجام داده و می‌دهیم اما پشتوانه قضائی نداریم که اگر به اخطار توجه نکردند بتوانیم از آن استفاده و مثلاً جریمه یا پلمب‌شان کنیم. این حرفم البته به این معنا نیست که بخواهیم از زیر بار مسئولیت شانه خالی کنیم که اخطارمان را داده‌ایم و دیگر به ماریطی ندارد: به هر حال هر حادثه‌ای رخ بدهد آتش‌نشانان اولین کسانی هستند که حاضر می‌شوند. اما ما ابزاری نداریم تا به مغازه‌دار بازار بگوییم اگر برق‌کشی را اصلاح نکردی، مغازه‌ات را پلمب می‌کنیم. میراث‌فرهنگی و اتاق اصناف اما می‌توانند هنگام صدور پروانه برای مغازه‌ها افراد را ملزم به رعایت نکات ایمنی کنند. در آن زمان ما هم می‌توانیم قوی‌تر در این حوزه اقدام کنیم.»

میراث‌فرهنگی: راسته اصلی بازار وضع بحرانی ندارد

میراث‌فرهنگی استان کرمان اما به اندازه آتش‌نشانی نگران نیست. مجتبی شفیعی، معاون میراث‌فرهنگی استان، در پاسخ به «شهرود» در این باره می‌گوید: «در راسته اصلی بازار وضع بحرانی نداریم ولی در راسته‌های فرعی، به‌ویژه به دلیل وجود انبارهایی در کاروانسراها تهدیداتی وجود دارد.»